

ISSN 2249-510X

A Peer Reviewed and Refereed Journal of

Kashmiri Literature and Language

Department of Kashmiri

University of Kashmir

قاضی صابنہ شاعری ہزارومانی حسیت

عنایت اللہ دار

تلخیص:

کاشیر زبانہ ہندو ادب تے شاعر رودھ و قتبہ مختلف ادبی تراین
گرائیں، تحریکن تے نہجنا ستر وابستہ۔ وہ مہ صدی ہندس ژو رمس ڈپلس منزتہ تھے
پتہ ووٹ اکثر کاشیر پو شاعر ووتہ اد بیو پن پان ترقی پسند تحریکہ ستر۔ امہ تحریکہ ہند
طمیطر اقیو وے یہ پاٹرو نزا ہس تام رو دلگر پیہ تحریک ژھو کیہے ۱۹۷۷ء پتے۔
لہذا رو دک نہ پیٹکو ادب تے شاعر ا کر سے نظریاتی ٹکلیس گئی تھے۔
کلیدی الفاظ: تراین گرائیں، ڈپلس، ادبیو، طمیطر اق، نہجنا۔

خاص کر تھے سپد شیٹھ پتہ کاشیر شاعر پہ مژنوہن تراین گرائیں تے ر جانن ہند آغاز۔ اتحہ
دوران آؤ کاشیر شاعر پہ ہندس مادلنس منز تمدن شاعر کاروان ہند اکھ کاروان بر و نہہ گن یم انگر پز تے د
ویکھن زبانن ہند ادب پتہ کلیٹھ و ر جان ساز فلسفو نیٹھ زانیاب اسر۔ اتحہ پس منظرس مژ کوار یمو

کاٹشِ شاعر پرِ مژنزو ادبی رہجات کے آغاز یُس "جدیدیت" نام زمانہ آو۔ کاٹشِ مژنزو رپڑھے بانہِ امہ
 شاعر یہ ہند آغاز نادم، فرآق، کامل، رآ ہی تے پہند بو کنیہ و ہم عصر شاعرو۔ قاضی غلام محمد سپد نے امہ
 نجھ ستر مٹاڑ لہذا رو دپنہ شاعری پہند باپتھ پائے و تے ڈھانڈ ان تے پنس کانسہ ہمعصرس کو رون نے
 تقلید۔ تُند کلام پرتھ چھ پر احساس گنان زنیتِ تم حالاتِ چھنہ رونما سپد کے مت یم جدیدیت بارس پکو
 محکات بنیہ۔ پنہ شاعری باپتھ اکالگ تے بدؤں و تھ اختریا کرنے کرن بنیہ تم اکہ قسمکو ادبی باغی۔ بقول
 رحمان راتی "قاضی غلام محمد" چھ کاٹشِ ربانہ ہند اکھ نفیسِ نفس رومنی شاعر یہ مفہومہ موجوب زسہ چھ
 ظاہر پاٹھ کو موجود زمانہ کس پر آشوب زمانی منزل سنبھلے بسنے باوجودتہ احساس کی وجذباتی حساب پنس اکس
 تصوراتی دُنیا ہس منز زندگی گزاران اوسمت۔ اتحھ تصوراتی دُنیا ہس منزاوس طلسما تن، خوابن، احسان
 تے پتھ کال پسندی علاوہ اکہ حیالی گامک مارک موند تصور۔"

بڑونہہ اس عام کھازِ گام گو خام تے شہر گو ڈگاش۔ مگر پر کتھ رو زنے وون پکو ن۔ گام یعنی
 دوہن خام مانہے اوس پو ان تمدن دوہن تے آسہ گامس پنہ کوئٹھ نیجہ تم یم نے شہر تینے دوہن آسہ تے نہ
 پتھے ازدی۔ ازدی کس بئے پڑھ، پر آشوب، ہنگامہ خیز، درہم برہم تے ما بعد جدید زمانی منز کوں حالات
 چھے شہر ہنز، تے چھ اسہ سارنے عیان۔ دیکھا دیکھی تے ہنگاتھ منگچہ مصروفیہ ستر چھ اچھن دڑیوت گو
 ٹمت۔ کانہہ چھنہ کانسہ ہند رو ڈمٹ۔ فرد چھ تھس جملیش منز ہنہ آمٹ پیتھ نے تیس پانس بغیر کانہہ تے
 ستر چھ۔ سہ پہ ون یڑھان چھ تے چھنہ یاتھ تیس و نئے تگان نئے چھس نے بوزن دوئے کانہہ لیں پن
 ستر چھ۔ حال باویتھ دلگ بارلو ڈراوے۔ امہ آولنہ منز چھنہ موکار بچ بظاہر کا نہہ و تھاہ۔ تھسین پر آشوب

حالاتن ہند اثر یو دوے گامن گن ته وارے وارے پیون ہیون ٹن مگر ته کر تھتہ چھو نے گامن ہنز حالتھ شہر و نشہ بہتر۔ گامن ہنز چھ شہر و مقابلہ انسانس فرحت تے سکون حاصل۔ تئی چھڑو پاسے جاناوارن ہند بول بوش، مپ باغن تے پوشہ وارہن ہند کی نند بائی نظار، باڈ ودار بونین ہند شھجار، آپ جوین تے کولن ہند جل تر گنک، تلہ سر بسرا گاسک ٹھملو فرش تے پیٹھ بڈ بودے نیول سایبان یس راؤ راتس قدرتی زؤلہ عستہ پچھے پچھے چھ کران۔ تھبن شوبہ و نین تے لوبہ و نین رومانی منظرن گن تیتھے کاشہ رومان پور رہا عرس یا ادیں نظر چھنے پوان اس چھ پڑی ز مرے یپ پوان۔ مرے پے یوت نہ بلکہ چھس تھیلیس ز پر لگان تے ادب تخلق کرنے و رأے یا شعرس ز بو دینے و رأے چھس نہ چارے لگان۔

قاضی غلام محمد مرؤمس ته اوس گامی زندگی عستہ بے حد لگاو۔ یمن دوہن قاضی صاحب کشمیر یونورسٹی منزرا یاضیات پرناوان اوس، سہ اوس واریہس وقت اسلام باد پیٹھ صحائے کے، اہم ڈی بسہ منز شہروسان تے سلمہ ٹپر کی شامچہ گاڈ منزو اپس اسلام آباد پن گرے واتان۔ یہ اوس قاضی صائب معمول بنومت تے شہر پر تھ پن گام و اتھ آسہ ہے اتنی ونان

بختی بود چھکھ ٹی شہر تراؤ تو تھ آکھ

گام و دنگھ تے راو بونین تل

پتی تیتھے صحائے پیچہ گر پر تھ شہرواتہ ہے، اتنی آسہ ہے ووش تراؤ تو تھ ونان

وہر مئے کیا گو و بہ کیا زِ واپس آس

وہر مئے سورے مشاو بونین تل

پُن گر تے گام اوک طرف تر آ و تھاوس قاضر صائبس ذہنس منز بیا کھا کھا کھ ماری موند گام
 یتھ ”در گام“ ناوچھ۔ یہ ماری موند در گام چھڑ کہ اکھنیا لی گام یس قاضر صائبس دس تے
 دبما غس سئتھ اوس گومت۔ سہ چھ پنہ شاعری منزامہ نو بصور تھا گامک نیب تھا پاٹھو دوان
 زنتھ پہ پزی کا ثہہ گام چھ۔ تھ چھ پہ در گام یو تلوٹھ زپن پان چھش امی در گامک سکپن
 باسان۔ توے چھ قاضر صائب پہ گام پنہ شاعری ہند محور بنو موت۔ پنہ شاعری منز چھن تھو
 بہتر ہن انداز منزامہ در گاچھ (landscape beauty) پیش گر ہڑ۔ یہ نظار
 اتھ گامس عستھو وابستہ کری تھن نظارن ہنز عکاسی چھ سہ تھا پاٹھو کران زپن والس چھ اکھ
 تھنڈا ہی تھ جغرافیا لی علاقہ دپان بز و نہہ گن پوان۔

در گاچھ و تھو ہان اس ہر یو نی
 زانہ قو در تھرا تھ کلی تھ کم اور کھتر
 اُکر ما وال تھ پی پتھ ون
 سورنے و اتنی ہش چھن گوھن
 اچھ مُڑ رآ و تھ گوس و بائی
 پھیران او سس در نین
 چائس گامس نکھ و ڈس
 ز نہ ہشہ لار تھ چھم پادن

کو ہے دامنِ دامنِ سندھ

با سان چانی گاچ و تھ

دوڑ کولہ آگر چونے گام

سو نہری سنگر مالن پتھ

قااضی صائب پیر درد گام چھ بادو دار تھ خوبصور تھ بونوست مر شہ ہند کی پٹھ کر پڑ تھ۔ درد گام جن

یکن بونین ہند ذکر چھ قاضی صائب بن پنځ شاعری خاص گر تھ غزل اندر جایہ کور مت۔ بون شہجارس

آسی تمن دنیا کو ساری غم تھ پر یشانیہ مشان۔ بون شہجار، ہرد کالہ بون شہ پنځ و تھرن ہند سونہری رنگ،

بون شہجارس تل آرام تراون تھ امہ کس سالیں تل پنځ تن شہلا و نز تھ روے و شلاون۔ تھبین رومانی

خیالن ہنز عکاسی پتھ قاضی صائب شاعری منز جایہ جایہ نظر گوھان۔

تمہ چانہ گامہ نہر ہنا، رنبہ و ن سہ ناگہ مژہ ھیل چھ کیاہ

ییلہ بیلہ تپارک بہ دراس زنہ مے لگان سہ آب شراب ہیو



صور ڙن ہند الاو بونین تل

وچھ تھ ہر دک جلاو بونین تل

نوش لب واتی، عجب ملکس

زوگنگ زائیتھ ڙ تھاو بونین تل

ز پڑھ شیخِ مؤمن دراہ تراو و بونین تل

آسہ دوہاؤ سکر دوشوئے راو و بونین تل

گر توں کیا کر وقت تھا واسہ ماٹھر دیھ

زؤن تے تارکھن باؤس چھاؤ و بونین تل

زونتھ گوٹھو اوس باز کم کم چپز ہمو

لال جو آہر اوس خر چاؤ و بونین تل

گام چھ دراصل قاضی صائب نظر ہند مرکز۔ یہ چھ تہند اکھ سوچہ پیکر یُس رنگن ہند کی ماری

مئند کی انہار چھ ہاوائی۔ اتھ چھ شہری و دوسرے دروسہ، عذاب، تو سہ تلواسہ تے شور و غلہ بجا یہ اکہ تھیلی گامک

شوپہ ون انسانی کیوفطری ماری منزر، سوکھہ ساوبر، شوڈک بود کشوق تے دہشتہ تے خوفہ منز زندگی ہند کی

امکان نظر گوٹھان۔ پروفیسر شفیع شوق چھ پنیس اکس مضمونس منز قاضی صائب شاعری متعلق پن

تا فریکن لفظن منز پیش کران۔

"قاضی صائب منز تھیلیس منز چھ گام مرکزی اہمیت تھا وان۔ از یگ گام نہ یُس سیاستن،

ژوٹھر بآپارن یا چرسہ بآپارن اولو چھ کو رمٹ بلکھ،

درد گام۔ سہر رک، پر رک، شوڑ رک تے مژر رک آگر۔ یُس تھی ہند منز تھیلیس منزے پن

محل و قوع چھ تھا وان"۔

(قاضی غلام محمد: آہنگ تے اسلوب)

قاضر صاحب چھ دراصل اکھ پونختہ کار رومنی شاعر۔ گامک حُسن، پتھ کال پسندی، بالافطرت، لوکپار پسندی، قو درتی حُسن تے مارک مو نداوند پوکھ چھڑ کیہ رؤما نتکر کیثہ اهم پر زناون نشانہ۔ تو کنڑ چھ قاضر صائبہ شاعری منزیکن عصر ان ہنزہ زبرد س شدت لبنت پوان۔ قاضر صائبہ شاعری منز درد گامک تصویرتے تھھ ستر سر ساؤک فضا تے ٹلسمائی نظار چھ قاریں موجود زمانہ کہ شور شراپہ، بد امنی، بئے پڑھی تے پر آشوب حالاتو منزہ ڈھنی اعتبار پتھر دوں تھھ گڑھس موجار دوان تے اکس خوش پونس عالمی منز مردان تے میٹھمن خوابن اندر روا روا وان۔

فِضْهَسْ مِنْزَمْشْ مِتْرْ خَابْ وَ دَانْ

بُونَنْ تلْكُسْ وايان سورنَ

تیتھھ صورتھ خانہ چھ بیاد و تر

شاعر استھ ما سورمه کھجھے

بہر حال قاصی غلام محمد چھ وہمہ صدی ہند اکھ ممتاز کا شر شاعر تکر پنہنہ ٹوپنہ قسمکہ تھیلیہ، رؤما نی حسیت تے آگئی ستر کا شر شاعری اندر اکھن و تھیلی فضا پا د کور۔ کا شر شاعری منزیہ دوے رومانی تر اے پتھ و تھ پڑھ کار فرمارو زتا ہم اکر قاصی صائبہ رومانی فکر کا شر شاعر یہ اکھن و طرح تے بدؤن آواز عطا۔ پی آواز پھنے یمہ کتھ ہند پھر دی پھر دی باس دوان ز قاصی صائبہ پھنے مخالف ادبی آگر و پڑھ تر لیش چیتھ کا شر شاعری ہند ک سرحد گشاد اکری متر تے کا شر شاعری ہند س تھیلیس اکرین و سعیت پا د۔

کتابیات:

کاُشِر ڈیپارٹمنٹ، کشمیر یونیورسٹی۔ (2016)۔ کاُشِر شاعری انتخاب۔

کراون پرنگ پرس

کریم ارتضا۔ (1996)۔ اردو فکشن کی تقيید۔ تحقیق کارپبلیشرس۔